

pusztaságai"-nak (Solitudines Sarmatarum) nevezi.¹

A mi egyébiránt a jazygok műveltségi állapotát illeti, Ammianus Marcellinus szerint fa házakban laktak, kereskedő hajóik jártak a Tiszán s mikor a rómaiak megengedték, a Dunán is, mi által keleten távol maradt fajrokonáikkal is feltarthatták az összeköttetést. A szekerekkel való közlekedést a dáciai helytartók Erdélyen át szintén megengedték nekik. A góthoktól a dunai és tengeri hajózásra hasonlókép' nyertek engedélyt. Földművelést alig űztek, legalább rabló életmódjuk ezt látszik bizonyítani. Hosszú dárdaik voltak, pánccéljok síma, csiszolt szaruból készült, vászon ruhájokba tollazat módjára beleszőve.

7

A népek élete a római birodalomban és Jazygiában. — A jászok rabló hadjáratai Pannoniában. — A rómaiak védekezései. — A jászok részvéte a markomann háboruban. — Harcaik a Duna jegén és a kvádok szövetségében Esztergom táján. — Béke Márk Aurél császárral. — Zantikos fejedelm. — A harcz megújulása Pertinax és Kommodus császárok alatt. — Az újabb békében külön kikötés a jászokra nézve. — A jazygok újabb nyugtalankodásai.

A római birodalomnak, sőt az emberiségnek legfényesebb korszaka volt ez, melyről épen írunk, midőn t. i. Trajánus, Antonius Pius, Markus Aurelius személyeikben a lelki nemesség ritka példányai

¹ Pentinger tábla, VI-dik szelvény.

ültek egymásután a császári trónon, a mely időszakról egy mély belátású történész ezt írja: „Ha valakinek a világtörténetben meg kellene határoznia a kort, a melyben az emberi nem legboldogabb és legegésztettebb volt, vonakodás nélkül jelölné ki azt, mely Domitian halálától Kommodus-ig terjed... A birodalom ugyan | K. u. 96—180 korlátlanul kormányoztatott, de az erkölcs és bölcseség szellemében“.¹

Természetes, hogy e boldogságból a birodalomon kívül álló s a császárok tartományainak nyugalmát és határait éppen nem kimélő barbárok minél kevesebbet érezték s hogy azoknak, kik erőszakot használtak, a nagy és jó császárok részéről is csak erőszak és megtorlás jutott.

A jászok azt a rövidséget, melyet a Tisza-Temes köze elvesztésével szenvedtek, teljességgel nem tudták feledni, s ezért, de meg ismeretes rabló természetöknél fogva is, bár őket most már észak kivételével mindenfelől a római hatalom fogta körül — nyugtalankódtak és állandóan háborgatták szomszédaikat s különösen zavarták Pannónia békés fejlődését és jólétét, mely tartomány azonban nemcsak a birodalom leggazdagabb részei közé tartozék, hanem a legvitézebb legiókat is állította ki az ellenség elébe.

Mindjárt a dák háborút követő évben, midőn a diadalmi ünnepek zaja Rómában | K. u. 108 jó formán még el sem hangzott s a győztes császár

¹ Gibbon, A római birod. hanyatl.

az újonan meghódított nagy ország telepítésével és rendezésével volt elfoglalva, Pannóniára törtek, honnét azonban a császár rokona és helytartója Hadriánus őket visszaverte. A nyugtalankodók ekkor Fekete- és Azovi-tenger partján lakó rokonokat, a jazyg-okat és ezek szomszédait, a roxolánokat lovalták fel, hogy velök szövetkezve egyidejűleg törjenek a birodalomra. Hadriánusnak, ki időközben császárrá lőn, követei és pénze lefegyverezték ugyan ez utóbbiakat, de a tiszai jazyg-ok magokban is elég gondot adtak a római legióknak. Nemsokára a császár jónak látta személyesen indulni ellenök, hogy csapatai élén védje meg tőlök Pannóniát. Sok éven át változó szerencsével folyt a harcz, a nélkül, hogy a jászok teljesen legyőzettek volna. Ha egy helyen visszaverték is őket, más helyen, másik csapattal ismét betörték a birodalomba; ha a rómaiak az ő földjökre nyomultak s szétszórták gunyhóikat és sátraikat: evvel nem sokat nyertek, mert eltávozásuk után a jász sereg ismét együtt volt s gyors lövőin száguldozva újra elől kezdte rakoncátlankodásait, meglepetésekben részesítve a békés polgárokat szint'úgy, mint az ellenök kiküldött római csapatokat. A rómaiak még Trajánus alatt az egész Duna vonalát mindkét oldalon, de leginkább a jászok felől sánczokkal és erődítményekkel rakták meg, hogy a határtól távol tartsák az alkalmatlan szomszédokat: de ezek tudni sem akartak a félelemről és a békéről. Főleg téli időben, midőn a Duna jegén nehézség nélkül közlekedhettek,

be-becsaptak a gazdag tartományokba s ott iszonyú fosztogatást követtek el. Hadriánus már az orsovai nagy kő-híd felső részét is lebontatá, hogy makacs ellenfelei azon át Moesiába ne törhessenek. Végre valahogy békére lépett velök, a | K. u. 137-ben zászlói alatt szolgáló jász segédcsapat zsoldját felemelte, sőt a jászoknak, a Trajánus császár által visszatartott alsó-tiszai földrészt is visszaadta.¹



25. sz. Markus Aurelius
császár.²

A jó barátság és békesség, melyet a jászok a római birodalommal tartottak, Markus Aurelius idejében bomlott fel, midőn t. i. a császár az ú. n. markomann háborút viselte. Azon veszteségek ugyanis, melyeket a rómaiak az ellenség fegyvere és a dögvész által a háború elején szenvedtek, arra indíták a jászokat, hogy a császárral való szövetségüket

félretegyék s csatlakozzanak a tőlök északnyugatra eső german néptörzsekhez, | 167—180 melyeknek ekkor egész özöne indult a nagy birodalom megtörésére, a mi sikerült volna is, hogyha M. Aureliusnak és legióinak bámulatos önfeláldozásuk, hősiességök és kitartásuk útját nem állja a roppant tömegek erőszakoskodásainak s a vitézség valódi csodáival vissza nem verik azok támadásait.

¹ Szombathy, A Dunavidék és Kútfő töredékek 60. Mannert i. m. IV. 162—165.

² A h.-m.-vásárh. régiségtár egykorú érme után rajz.

A jászok is mind a szárazon, mind a vizen, t. i. a befagyott Dunán, legyőzettek. Az egykorú római írók híven rajzolják a kétségbeesett küzdelmet, mely a két vitéz ellenfél közt kifejlődött. Már megfutamodtak a jászok, midőn az üldöző rómaiakra a Duna jegén visszacsaptak, hogy utóbbiakat, kik a jégen járásban és küzdelemben gyakorlatlanok voltak, mindenfelől körülvéve megsemmisítsék. A rómaiak azonban a jégre dobták pajzsukat, s hogy el ne csuszszanak, fél lábukat nekivetették, aztán bevárták a lovas nép rohamát s megragadván a jászok lovainak kantárát s azok pajzsait és lándzsáit, őket lovaikról lerángatják s a gyalog maradtakat kézi tusában és birkózással legyőzik. Egy másik ízben | 174 a jászok Esztergom táján a kvádokkal, kiknek hazájok Morvaország és Magyarország északnyugoti része a Garamig volt, együttesen fogták körül a római sereget s a csatát kerülve pajzsaikkal szorították azt össze oly szándékból, hogy a nap heve és szomjúság által veszítsék el. De hirtelen égi háború és zápor keletkezett s a rómaiak pajzsaikkal és sisakjukkal felfogták az eső vizét s szomjukat oltani kezdték, mit látván szintén eltikkadt ellenfeleik, rájuk rohantak, harcz közben szürcsölve az esővizet s a sebesültek azzal összefolyt vérét is. A villám azonban sűrűn hullott és pusztított a barbárok között, a rómaiakat pedig megkimélte, kik e miatt is győzedelmet vívtak ki.

A kvádok ezután csakhamar békét kértek a

császártól s nyertek is, de egyebek közt azzal a kikötéssel, hogy a jazyg-okkal és markomannokkal minden összeköttetést megszakítsanak. Nemsokára az utóbbiakkal is egyezségekre lépett a császár.

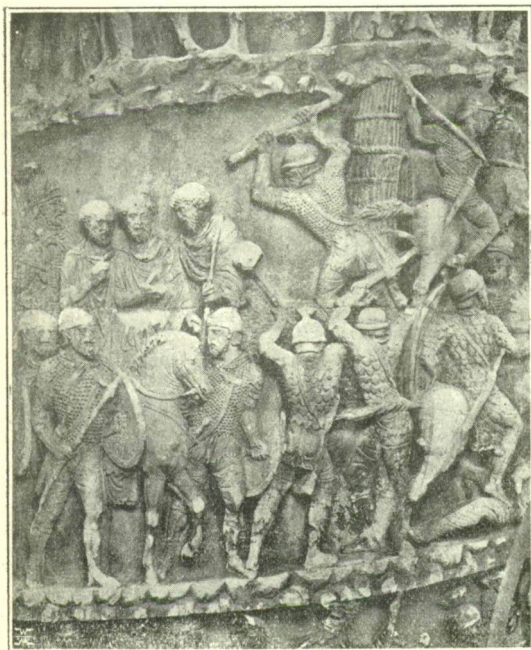


26. sz. Egy tiszántúli sármata falu elpusztíttatása.¹

Végre a jazyg-ok is békeért esedeztek, de M. Aurélius ezen emberfajt hűtlennek tapasztalván, visszautasítja őket. Magok a jászok sem akartak mindnyájan békére hajlani s e miatt Banadas

¹ A Vilmos császár költségén kiadott *Marcus Säule* képeiből (107. tábla.)

fejedelmöket le is tették. De végre Zantikos fejedelmök kieszközlé a császárnál a békét. Márkus egy tetemes részöket a Dunától távolabb akarta elmozdítani s más gyarmatokba telepíteni, hogy



27. sz. Egy tiszántúli sármata falu elpusztíttatása.¹

innét „egészen elenyészsenek“. „Mert, hogy még ekkor is mily erejök volt és mily bajokat okozhattak a rómaiaknak, abból is kitetszik, hogy a foglyokból százezeret adtak vissza, pedig közülök

¹ A Vilmos császár költségén kiadott *Marcus Säule* képeiből (107. tábla.)

többen már előzetesen eladtak, sokan meghaltak, sokan pedig megszöktek. Ezen kívül, mint szövetségesek nyolcz ezer lovast állítottak a császárnak, kik közül mintegy 5500 Britanniába küldetett... Egyébiránt Márkus azon népeknek, melyek vele alkudozának, nem egyforma feltételeket szabott, hanem mindeniknek olyat, a minőt érdemelt; vagy római polgárjogot, vagy örökös: vagy ideiglenes adómentességet, vagy folytonos élelmezést nyertek. És minthogy a jazygok valának azok, kiket magára nézve leghasznosabbaknak ítélte, azon terheket, melyeket rájuk rovatott, jó részben, sőt egészen is elengedé, kivéve azon pontokat, melyek az ő gyűléseikre és kereskedelmökre vonatkoznak, hogy t. i. saját hajóikat ne használják s a Duna szigeteitől tartózkodjanak: de megengedé, hogy kereskedés végett a roxolánokhoz Dácián átjárjanak.¹ Az ekkép' megkötött béke azonban nem tartott sokáig. A császár személyesen is kénytelen volt elhagyni székvárosát és síkra szállani a markomannok s a velök szövetkezett dunamelléki többi népek ellen, a dáciái helytartó Pertinax (később szintén császár) pedig egy másik sereggel Erdélyből nyomult a császár után a jászok és a Kárpáton túl, az Odera forrásainál lakó bur-ok megfékezésére. A császár Karnuntumnál (Petronell, Hainburg közelében) ütött tábort s három éven át ott tartóztatta fel az egykoruak szerint „iszonyú

¹ Szombathy, Kútfő töredékek 41—43.

munkával és mérséklettel“ a szövetkezett népek dühét, kik közül sok ezeret volt kénytelen elpusztítani, hogy a szép és gazdag Pannóniát s a nagy birodalmat megoltalmazhassa. Végre ugyan ott fényes győzelmet ült ellenségein, de aztán betegségbe esett s valószínűen Sirmiumban meg is halt. A rómaiak vesztesége általán véve | 180 szörnyű volt, nem annyira az ellenség fegyvere, mint a ragály miatt. „Senki sem emlékezett ilyen háborura“ írja Eutropius. „A római seregek mind elvesztek Oly nagy dögvész volt, hogy a persa győzelem után Rómában, egész Italiában és a tartományokban az emberek legnagyobb része s a katonaság majdnem minden csapata a dögvészben elpusztult.“ Fia, Kommodus nem annyira fegyverrel, mint inkább jutalmakkal tartotta féken a barbárokat... „Nem is volt. ez nehéz dolog“, írja ugyanaz az író, „minthogy a barbárok már természetöknél fogva pénzvágók s a veszélyeket megvetvén vagy betörések és zsákmányok által szerzik élelmöket, vagy a nekik nyújtott bérért áruba bocsátják a békét, — a mit megtudván Kommodus, hogy a nyugalmat pénzért, mi nála bőségesen volt, megváltsa, mit sem tagadott meg a követelöktől.“ Mikor a császár a markomannokkal megalkudott, kikötötte, hogy a jazyg-okat ne háborgassák, — annak jeléül, hogy ezekkel már előbb kiegyezett.¹ | 183

¹ Eutropius, Dion és a többi írók Szombathynál, Kútfő töredékek 12–47. l. Szombathy, Dunavidék világ-

De ez egyezség sem jelenté az állandó békét, mert habár a jazygok olykor a császárok zsoldjában állottak és szolgáltak is, korábbi természetöket, mely egyébként minden ó-kori barbár néppel közös volt, továbbra is megtartották s mikor szerét ejthették, magokban vagy valamely más barbár törzsszel fogódzva, rabló kalandozásokkal nyugtalanították a szomszédos római tartományokat, a mit annál könnyebben tehettek, mert a császári bibor viselői közt méltatlan és elfajult emberek — kiknek hitvány kedvteléseikre nagyobb gondjuk volt, mint népök biztonságára — mind nagyobb számmal találtattak s mert az uralkodóknak majd saját székhelyökön, majd a jászoknál nagyobb figyelmet érdemlő népekkel (parthusok, perzsák, góthok, alemanok, germanok stb.) gyűlt meg a bajuk.

tört. 60—65. V. ö. Hornyik, Kecsk. Tört. I. Gyárfás, Jászkunok Tört. I. 307—311 . . . Király Pál, A markomann háború. Századok 1891. 120—313: 1.
